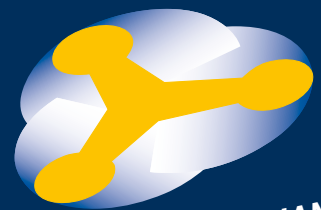

2004 - 2007

Innovatie in West-Brabant

Resultaten op basis van de Enquête Regionale
BedrijfsOntwikkeling (ERBO)

KAMER VAN KOOPHANDEL
ZUIDWEST-NEDERLAND

Inleiding

Innovatie is een aanjager van productiviteitsgroei en daarmee ook een drijvende kracht achter economische ontwikkeling. Uit een onderzoek van de Kamer van Koophandel Zuidwest-Nederland is gebleken dat West-Brabant op het gebied van innovatie zeker geen koploper is.

Innovatie is voor de meeste bedrijven de sleutel tot succes. Het bevorderen en toepassen van innovatie is dan ook een belangrijk en noodzakelijk speerpunt voor bijna elk bedrijf. Innovatie is niet alleen het ontwikkelen en toepassen van nieuwe producten en technieken. Ook het verbreden van de markt-oriëntatie, bijvoorbeeld door internationale handel, is een vorm van innovatie.

In 2007 heeft de Kamer van Koophandel Zuidwest-Nederland, net als in 2004, onderzoek verricht onder het West-Brabants bedrijfsleven naar het innovatief vermogen. De vragen vormden een onderdeel van het jaarlijkse conjunctuuronderzoek (Enquête Regionale Bedrijfs Ontwikkeling). Aan dit onderzoek hebben meer dan 2.200 bedrijven deelgenomen. Behalve in West-Brabant heeft

dit onderzoek ook in de rest van Brabant en in Zeeland plaatsgevonden. Hierdoor is er ook een vergelijking tussen regio's mogelijk.

Op de volgende vragen wil de Kamer van Koophandel een antwoord:

- Hebben bedrijven de afgelopen 3 jaren veranderingen gerealiseerd door innovatie?
- Op welk(e) gebied(en) zijn innovaties gepleegd?
- Van welke ondersteuningskanalen maken bedrijven gebruik bij innovatie?
- Welke factoren belemmeren het innovatievermogen van bedrijven?

In het kader van het onderzoek is de volgende definitie van innovatie gebruikt:

'Innovatie is elke bewuste vernieuwing of verandering van producten, diensten, processen, organisatievormen of markten gericht op resultaatverbetering. Routinematige veranderingen zijn in principe niet innovatief.'

Deze brochure geeft een samenvattend beeld van de belangrijkste uitkomsten van het onderzoek.

'Sta je stil, dan ga je achteruit. Loop je gemiddeld even hard als je concurrenten, dan sta je stil. Om vooruit te komen moet je sneller zijn dan de roltrap omlaag gaat, sneller zijn dan je concurrenten.'
(uit 'Klanten zijn eigenlijk n t mensen!', Jos Burgers).

Innovatief vermogen West-Brabant in de lift, maar achterstand blijft

- Ten opzichte van 2004 is het innovatief vermogen van het bedrijfsleven in West-Brabant duidelijk verbeterd. In 2004 was 57% van de bedrijven innovatief, in 2007 is dit opgelopen tot 66%.
- West-Brabant is er in geslaagd om het gat met Oost-Brabant kleiner te maken. In West-Brabant steeg de innovativiteit ten opzichte van 2004 met 9,4 procentpunten, in Oost-Brabant met 3,5 punten. Ondanks deze duidelijke toename blijft West-Brabant achter bij de overige regio's in Noord-Brabant. Het innovatief vermogen van Zeeland is vergelijkbaar.
- West-Brabant innoveert minder dan de andere regio's, maar ondernemers doen wel het meeste aan de diverse soorten innovatie, dus het meest aan productinnovatie, organisatorische innovatie en marktinnovatie. Het beeld ontstaat dat er meer structureel geïnnoveerd wordt en minder incidenteel.
- Op brancheniveau zijn de papier- en grafische industrie, de chemie en de metaalindustrie de meest innovatieve branches. Minder innovatief zijn de logistieke sector, de bouwmaterialen-industrie en de 'overige industrie'.
- Grotere bedrijven (76%) zijn duidelijk innovatiever dan kleinere bedrijven (64%).

Driekwart ondernemers zoekt steun bij innovatie

- Meer dan driekwart van de bedrijven in West-Brabant zoekt steun en kennis bij innovatie. Dit percentage ligt lager dan in de andere regio's. Grotere bedrijven zoeken iets meer steun dan kleinere bedrijven.
- Bedrijven zoeken bij innovatie vooral steun bij collega ondernemers/relaties (58%), branche- of bedrijfsverenigingen (40%), financiële instellingen (34%) en de Kamer van Koophandel (19%).
- Grotere bedrijven maken vaker gebruik van professionele adviesbureaus, Syntens, universiteit/hbo en Senter/Novem. Kleinere bedrijven maken vaker gebruik van de Kamer van Koophandel, financiële instellingen en vooral van collega ondernemers/relaties.

Belemmeringen bij innovatie fors gestegen

- Meer dan driekwart van de bedrijven in West-Brabant ervaart problemen bij innovatie. In de andere regio's ligt dit nog hoger. Voor alle regio's geldt dat het aandeel bedrijven dat belemmeringen ervaart fors is gestegen ten opzichte van de peiling in 2004.
- Bedrijven ervaren een gebrek aan tijd (of drukte) als belangrijkste belemmerende factor bij innovatie. Bijna 45% van de ondernemers in West-Brabant heeft dit als oorzaak opgegeven. Op de tweede plaats staat een gebrek aan financiën (30%), de derde plaats is voor de regelgeving van de overheid (28%).
- De factor tijdgebrek is ten opzichte van 2004 duidelijk belangrijker geworden. In tijden van hoogconjunctuur hebben bedrijven het drukker. Het gebrek aan financiën, in 2004 nog nummer één, wordt duidelijk minder vaak genoemd. Bedrijven hebben door gunstige bedrijfsresultaten waarschijnlijk meer vlees op de botten.
- Een andere 'stijger' is de beschikbaarheid van gekwalificeerd personeel. Bedrijven hebben als gevolg van de krappe arbeidsmarkt steeds meer moeite om aan geschikt personeel te komen. Dit geldt vooral voor de grotere bedrijven. Op sectorniveau ervaart de bouw de grootste knelpunten op dit gebied.

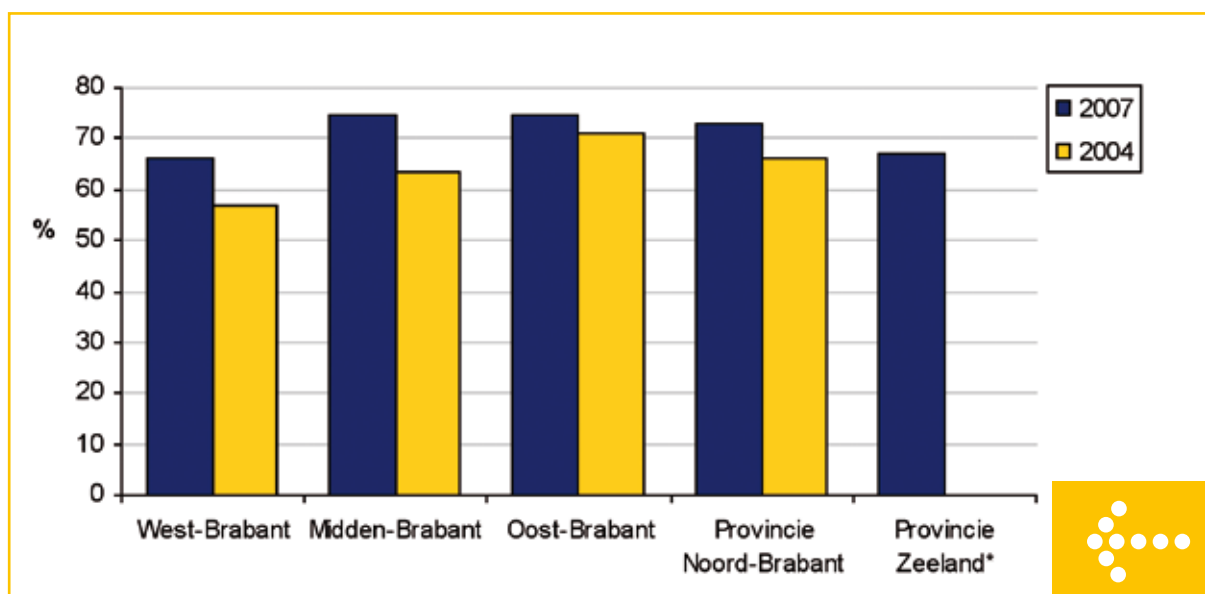
Innovatief vermogen West-Brabant

Innovatief vermogen West-Brabants bedrijfsleven op hoger niveau, achterstand kleiner

Ten opzichte van 2004 is het innovatief vermogen van het bedrijfsleven in West-Brabant duidelijk verbeterd. In 2004 was 56,9% van de bedrijven innovatief, in 2007 is dit opgelopen tot 66,3%. Ondanks deze duidelijke toename blijft West-Brabant achter bij de overige regio's in Noord-Brabant. Ter vergelijking, in Oost-Brabant heeft 74,7% van de bedrijven innovaties gerealiseerd.

Het innovatief vermogen van Zeeland is vergelijkbaar met dat van West-Brabant.

West-Brabant is er wel in geslaagd om het gat met Oost-Brabant kleiner te maken. In West-Brabant steeg de innovatiegraad ten opzichte van 2004 met 9,4 procentpunten, in Oost-Brabant met 3,5 punten. In Midden-Brabant (+11,2 procentpunt) lag de toename op een nog hoger niveau.

[^] geen peiling in 2004
Bron: ERBO, Kamer van Koophandel

Figuur 1 Aandeel (%) bedrijven dat de laatste 3 jaar innovaties heeft gerealiseerd

Sterke impuls innovatief vermogen grotere bedrijven

De bedrijfsgrootte heeft duidelijk impact op het innovatief vermogen van een bedrijf. Bedrijven met minder dan 10 werkzame personen hebben een innovatiegraad van 64%, de grotere (10+) bedrijven komen uit op 76%. Zowel de kleine als

de grote bedrijven laten een duidelijke resultaatverbetering zien ten opzichte van 2004. De sprong is echter het grootste bij de grotere bedrijven. Zij klimmen van 63% naar 76%. De kleine bedrijven gaan van 55% naar 64%.

Sectoren

Structureel lagere innovatiegraad in West-Brabant

De ranking van de West-Brabantse resultaten op sectorniveau zijn vergelijkbaar met die van de provincie Noord-Brabant. Echter voor alle sectoren geldt dat de innovatiegraad in West-Brabant achterblijft bij het provinciale gemiddelde. In West-Brabant is dus sprake van een structureel lagere innovatiegraad. Het verschil is het grootste bij de bouwnijverheid en de dienstensector, het kleinste bij de detailhandel. Binnen de dienstverlening heeft vooral de logistieke sector een grote achterstand.

Vergeleken met Zeeland zijn de verschillen klein. Alleen de Zeeuwse bouwsector is duidelijk innovatiever dan de West-Brabantse (69% versus 62%). Het innovatief vermogen van de groothandel is in West-Brabant weer iets groter (71% versus 69%). Bij de andere sectoren zijn de verschillen niet noemenswaardig.

Sector	Innoverende bedrijven 2007			Innoverende bedrijven 2004	
	West-Brabant	Noord-Brabant	Vershil	West-Brabant	Vershil t.o.v. 2007
	%	%	%-punt	%	%-punt
Industrie	74,0	79,2	-5,2	63,4	10,6
Bouwnijverheid	62,1	69,6	-7,5	42,6	19,5
Groothandel	71,2	76,7	-5,5	62,6	8,6
Detailhandel	64,7	69,2	-4,5	59,7	5,0
Dienstverlening	65,3	72,2	-6,9	53,3	12,0
w.v. logistiek	58,7	69,0	-10,3	55,0	3,7
Totaal bedrijfsleven	66,3	72,8	-6,5	56,9	9,4

Bron: ERBO, Kamer van Koophandel

Tabel 1 Aandeel (%) innovatieve bedrijven in West-Brabant en Noord-Brabant per sector

Industrie meest innovatieve sector

Net als in 2004 is de industrie in West-Brabant de meest innovatieve sector. Van alle industriële ondernemingen heeft 74% aangegeven de laatste 3 jaar innovaties te hebben gepleegd. De groothandel staat met een score van ruim 71% op de tweede plaats. Het innovatieve vermogen van de diensten-

sector (65%), detailhandel (65%) en de bouwnijverheid (62%) blijven onder het regionale gemiddelde. De voor West-Brabant belangrijke logistieke sector (onderdeel dienstensector) blijft qua innovatief vermogen (nog geen 59%) duidelijk achter.

Papier- en grafische industrie en chemie meest innovatieve branches

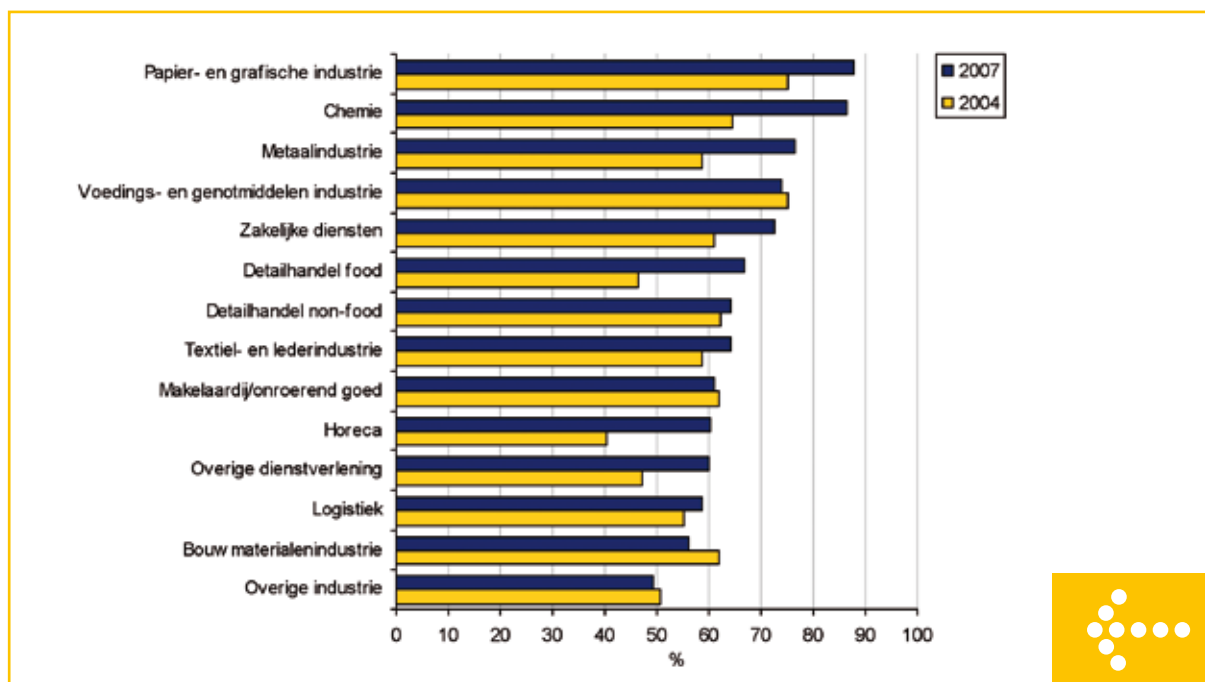
Indien verder wordt ingezoomd op brancheniveau, blijkt dat de papier- en grafische industrie in West-Brabant, met een percentage van 88%, de meest innovatieve branche is. De chemie volgt met 87%

en de metaalindustrie staat op de derde plaats met 77%. Minder innovatieve branches zijn de logistieke sector (59%), de bouwmaterialenindustrie (56%) en de overige industrie (50%).

Grootste verbetering zichtbaar bij bouwsector

Ten opzichte van 2004 laten alle sectoren een duidelijke verbetering zien van het resultaat. Vooral de bouwsector maakt een forse sprong. In 2004 innoveerde nog geen 43% van de bedrijven, in 2007 is dat ruim 62%. Ook de dienstverlening (+12 procentpunt) en de industrie (+11 procentpunt) zitten duidelijk in de lift. De groei van de groothandel (+9 procentpunt) en vooral de detailhandel (+5 procentpunt) blijven iets achter.

Wanneer de brancheresultaten worden vergeleken met die van 2004 valt een aantal zaken op. De chemie, de detailhandel food, de horeca en de metaalindustrie laten een forse stijging zien van het innovatief vermogen. De bouwmaterialenindustrie, de makelaardij, de voedings- en genotmiddelenindustrie en de overige industrie doen daarentegen een stapje terug. De voedings- en genotmiddelenindustrie was in 2004 nog koploper.

Bron: ERBO, Kamer van Koophandel

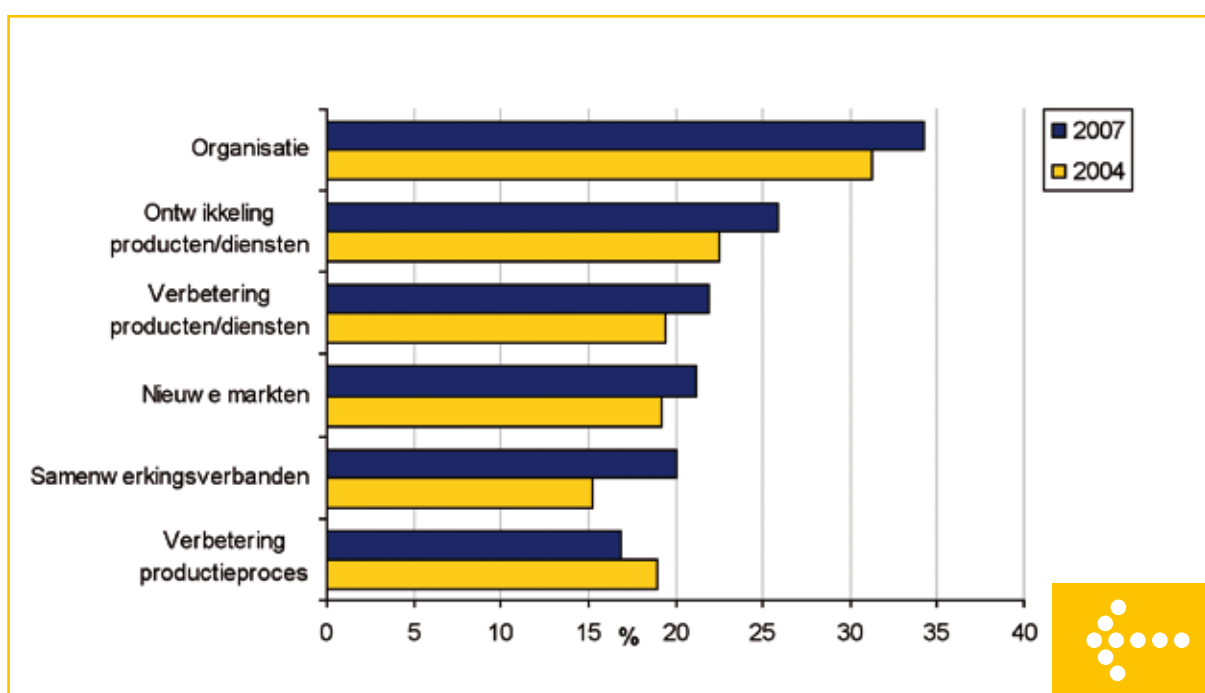
Figuur 2 Aandeel (%) innoverende bedrijven in West-Brabant per branche (2004-2007)

Meeste innovaties hebben betrekking op de organisatie

Innovatie wordt vaak geassocieerd met nieuwe producten en diensten. In de praktijk hebben innovaties echter vooral betrekking op veranderingen binnen de organisatie. Ruim 34% van de innovatieve ondernemers in West-Brabant heeft op dit terrein innovaties doorgevoerd. Op num-

mer twee staat het ontwikkelen van (nieuwe) producten en diensten (26%), het verbeteren van bestaande producten/diensten (22%) staat op de derde plaats. De verbetering van het productieproces (17%) wordt het minste genoemd. Deze heeft vooral betrekking heeft op de industrie.

Bron: ERBO, Kamer van Koophandel

Figuur 3 Aandeel (%) innovatieve bedrijven in West-Brabant naar soort (2004 en 2007)

Sterke toename samenwerkingsverbanden

Bijna alle innovatievormen laten ten opzichte van 2004 een stijging zien. Alleen innovaties op het gebied van het productieproces zijn iets gedaald.

De grootste stijging is zichtbaar bij de samenwerkingsverbanden; van 15% in 2004 naar 20% in 2007.

West-Brabant innoveert het minste, maar wel het meest structureel

Opvallend is dat West-Brabant weliswaar minder innoveert dan de andere regio's, maar dat ondernemers wel het meeste aan de diverse soorten innovatie doen, dus het meeste aan product-innovatie, organisatorische innovatie en markt-innovatie. Het beeld ontstaat dus dat er meer structureel (product in samenhang met markt en organisatorische innovatie) geïnnoveerd wordt in West-Brabant dan in de overige regio's. De ondersteunende innovatieprogramma's in West-Brabant zetten sterk in op deze onderlinge samenhang om ondernemers structureel te laten innoveren in plaats van incidentele innovaties.

De innovatievormen in West-Brabant komen grotendeels overeen met die van andere regio's. In alle regio's staan innovaties gericht op de organisatie bovenaan. Vergeleken met het gemiddelde van de provincie Noord-Brabant blijkt dat innovaties in het productieproces in West-Brabant minder vaak voorkomen, de ontwikkeling en verbetering van producten en diensten komt daarentegen vaker voor.

Bij de ontwikkeling van (nieuwe) producten en diensten scoort West-Brabant (26%) hoger dan Midden-Brabant (22%), Oost-Brabant (25%) en Zeeland (20%). Ook bij de verbetering van producten en diensten is West-Brabant koploper.

Kleinere bedrijven innoveren meer op gebied van productieproces en nieuwe markten

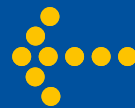
Zowel bij de kleine als de grotere bedrijven staan 'organisatie' en 'ontwikkeling van producten/diensten' als innovatievorm op de plaatsen één en twee. Op de overige posities zijn er wel verschillen. Grotere bedrijven innoveren meer op het gebied van 'verbetering van producten/diensten' en 'samenwer-

kingsverbanden'. Kleinere bedrijven steken (relatief) meer energie in het aanboren van nieuwe markten en verbeteringen van het productieproces. Het gaat hier vooral om de ranking. Op alle gebieden blijven de kleinere bedrijven achter bij de grotere.

Aard van de innovatie		< 10 wp	Aard van de innovatie		> 10 wp
1	Organisatie	31,5	Organisatie		44,7
2	Ontwikkeling producten/diensten	24,4	Ontwikkeling producten/diensten		32,0
3	Verbetering producten/diensten	20,8	Bediening nieuwe markten		29,8
4	Samenwerkingsverbanden	19,4	Verbetering productieproces		28,0
5	Bediening nieuwe markten	19,0	Verbetering producten/diensten		26,2
6	Verbetering productieproces	14,1	Samenwerkingsverbanden		22,5

Bron: ERBO, Kamer van Koophandel

Tabel 2 Aandeel (%) innoverende bedrijven in West-Brabant naar type en bedrijfsgrootte (2007)

Sectoren

In industrie vooral innovatie door verbetering van productieproces

Organisatieveranderingen zijn voor de meeste sectoren de meest genoemde innovatie. Vooral in de bouw (42%) en de groothandel (44%) gooit deze innovatievorm hoge ogen. Binnen de industrie staan de verbeteringen aan het productieproces (36%) op nummer één. In de groothandel scoort

ook de bediening van nieuwe markten (30%) hoog. Samenwerkingsverbanden komen het meeste voor in de groothandel (21%) en de dienstensector (22%). Binnen de dienstensector zoekt de logistiek (25%) relatief veel samenwerking bij innovatie.

	Industrie	Bouw	Groothandel	Detailhandel	Diensten	w.v. logistiek	Totaal
Organisatie	33,7	41,7	43,5	28,6	32,1	35,5	34,2
Ontwikkeling van producten/diensten	30,4	17,4	30,9	21,1	29,9	25,8	25,9
Verbetering van producten/diensten	21,9	15,3	25,2	22,4	22,7	19,9	21,9
Bediening nieuwe markten	20,6	17,7	29,5	18,0	20,8	17,4	21,2
Samenwerkingsverbanden	18,8	17,0	20,7	17,1	21,7	25,3	20,0
Verbetering van het productieproces	35,5	13,8	11,8	11,1	17,4	13,6	16,9

Bron: ERBO, Kamer van Koophandel

Tabel 3 Aandeel (%) innoverende bedrijven in West-Brabant naar type en sector (2007)

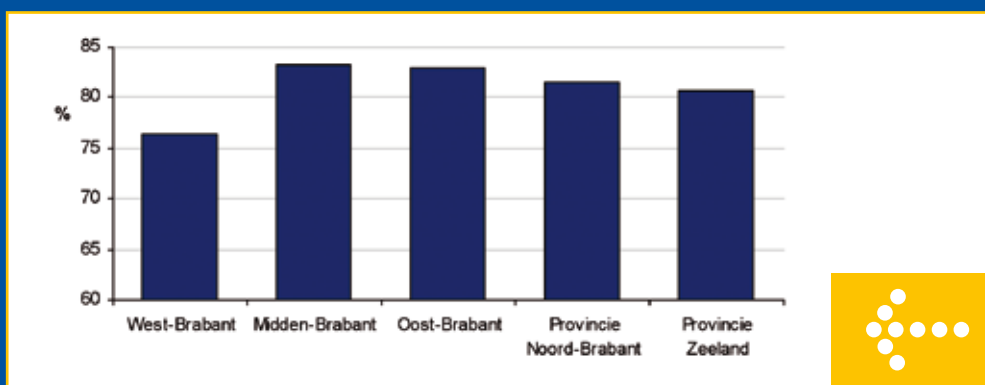

Ondersteuningsbehoefte bij innovatie

West-Brabantse bedrijven zoeken minder steun bij innovatie

Meer dan driekwart (76%) van de bedrijven in West-Brabant zoekt steun en kennis bij innovatie. Dit percentage ligt lager dan in de andere regio's. In Midden-Brabant en Oost-Brabant zoekt zo'n 83%

steun, in Zeeland is dat circa 81%. Grotere bedrijven (79%) zoeken iets meer steun dan de kleinere bedrijven (76%).

Bron: ERBO, Kamer van Koophandel

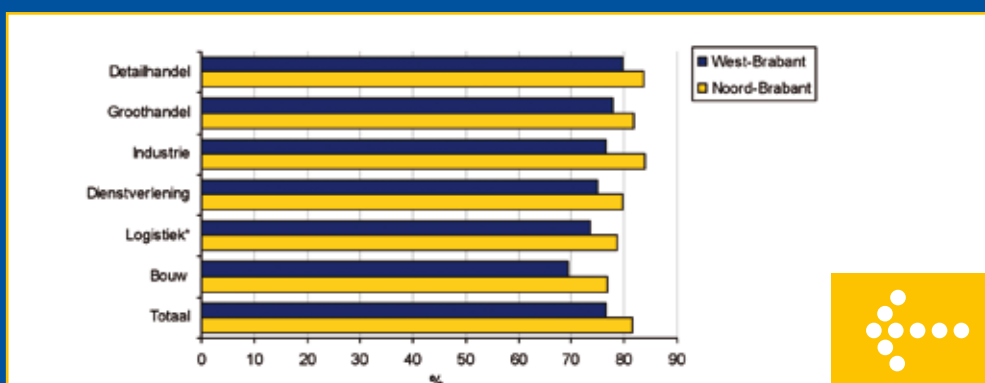
Figuur 4 Aandeel (%) bedrijven dat steun en kennis zoekt bij innovatie per regio (2007)

Sectoren

Vooral bouwsector innoveert op eigen kracht

Wanneer de resultaten worden uitgesplitst naar sector, is te zien dat de detailhandel (80%) in West-Brabant de meeste innovatiesteun zoekt, gevolgd door de groothandel (78%) en industrie (77%). De bouw (69%) telt relatief veel bedrijven

die op eigen kracht innoveren. Voor alle sectoren geldt een lager percentage dan gemiddeld in Noord-Brabant. Het verschil is het grootste voor de bouwsector (69% versus 77%).

* onderdeel van de dienstensector

Bron: ERBO, Kamer van Koophandel

Figuur 5 Aandeel (%) bedrijven dat steun en kennis zoekt bij innovatie per sector (2007)

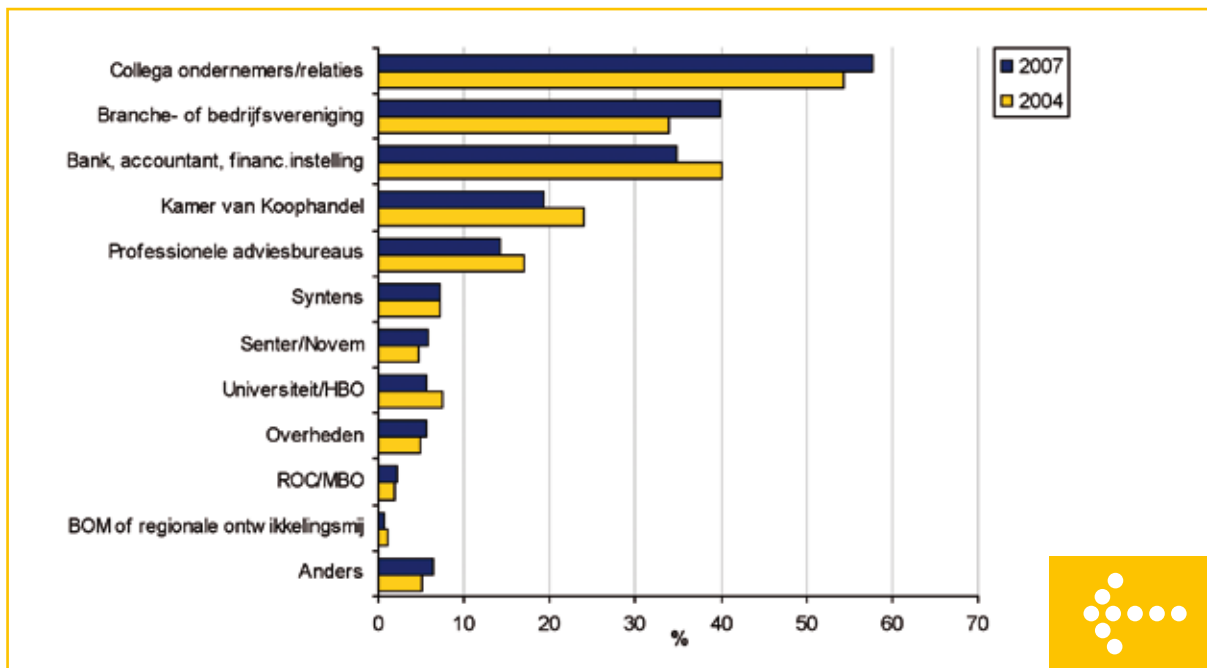

Belang collega ondernemers en brancheverenigingen als ondersteuningskanaal neemt toe

Bedrijven zoeken bij innovatie vooral steun bij collega ondernemers/relaties (58%), branche- of bedrijfsverenigingen (40%), financiële instellingen (34%) en de Kamer van Koophandel (19%).

Wanneer de resultaten van 2004 en 2007 met elkaar worden vergeleken zien we geen grote

verschuivingen. Wel is het belang van collega ondernemers/relaties verder toegenomen. Ook branche- of bedrijfsverenigingen worden vaker ingeschakeld. Dalers zijn de banken/accountants, de Kamer van Koophandel en de professionele adviesbureaus.

Bron: ERBO, Kamer van Koophandel

Figuur 6 Aandeel (%) bedrijven dat steun en kennis zoekt bij innovatie per 'kanaal' (2004 en 2007)

Sectoren

Bouw en detailhandel zoeken veel steun bij branchevereniging

Voor bijna alle sectoren geldt dat collega ondernemers/relaties het belangrijkste ondersteuningskanaal zijn bij innovatie. Vooral in de bouw (60%) en de detailhandel (69%) ligt dit percentage hoog. De bouw en detailhandel zoeken daarnaast ook veel steun bij branche- of bedrijfsverenigingen. Bij de bouw staat deze zelfs op nummer één. De industrie maakt ook relatief veel gebruik van

Syntens, Senter/Novem en het hoger onderwijs (universiteit/hbo). Maar weinig bedrijven zoeken kennis en steun bij het middelbaar onderwijs (ROC/MBO). Van alle sectoren klopt de groothandel het meeste aan bij de Kamer van Koophandel. Bij de logistieke sector scoren de financiële instellingen en Senter/Novem relatief hoog.

Ondersteuningskanaal	Industrie	Bouw	Groothandel	Detailhandel	Dienstverlening	w.v. logistiek	Totaal
Collega ondernemers/relaties	42,7	60,0	47,6	69,4	57,2	46,4	57,7
Branche- of bedrijfsvereniging	35,1	62,4	26,1	50,1	33,1	30,1	39,8
Bank, accountant, financ. instelling	32,0	29,6	36,3	33,6	34,7	40,5	34,7
Kamer van koophandel	19,6	18,6	24,0	18,0	18,7	20,0	19,2
Professionele adviesbureaus	18,0	10,1	15,8	8,3	16,9	16,7	14,3
Syntens	16,2	12,3	6,5	0,3	9,4	7,7	7,3
Senter/Novem	11,4	6,7	6,7	2,7	6,2	11,6	5,8
Overheden	3,3	5,8	7,8	4,5	5,4	2,4	5,6
Universiteit/HBO	11,1	2,4	7,2	1,6	7,5	6,3	5,6
ROC/MBO	1,6	2,7	0,5	2,8	2,3	1,4	2,1
BOM of regionale ontwikkelingsmij	0,6	0,0	0,8	0,0	1,4	1,2	0,7
Anders	3,9	3,8	8,0	6,8	6,7	7,5	6,3

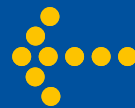
Bron: ERBO, Kamer van Koophandel

Tabel 4. Aandeel (%) bedrijven dat steun en kennis zoekt bij innovatie per 'kanaal' en sector (2007)

Grotere bedrijven zoeken vaker steun bij kennisinstellingen

De ondersteuningskanalen van de kleinere en grotere bedrijven komen op hoofdlijnen met elkaar overeen. De top 3 is precies gelijk. Verschillen zijn er echter ook. Zo maken grotere bedrijven vaker gebruik van professionele adviesbureaus (22% ver-

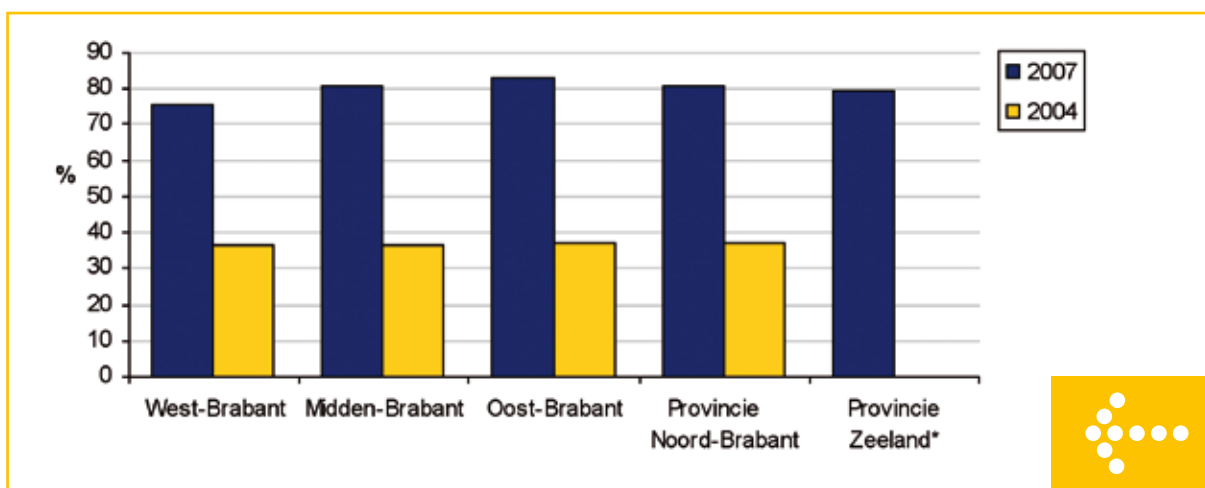
sus 13%), Syntens (15% versus 6%), universiteit/hbo (12% versus 4%) en Senter/Novem (11% versus 5%). Kleinere bedrijven maken weer meer gebruik van de Kamer van Koophandel, financiële instellingen en vooral van de collega ondernemers/relaties.

Aandeel bedrijven dat belemmeringen ervaart bij innovatie spectaculair toegenomen

Meer dan driekwart van de bedrijven in West-Brabant ervaart problemen bij innovatie. Ondanks dit hoge percentage lopen bedrijven in de andere referentiegebieden nog vaker op tegen problemen. In Oost-Brabant gaat het om zo'n 83%, het gemiddelde in de provincie Noord-Brabant bedraagt 81%, Zeeland komt uit op 80%. Voor alle regio's geldt dat het aandeel bedrijven dat belemme-

ringen ervaart fors is gestegen ten opzichte van 2004. In West-Brabant gaat het om een stijging van 37% naar 76%. Deze sterke toename zal voor een deel te maken hebben met de economische cyclus. Hier komen we later op terug. De verschillen naar bedrijfsgrootte zijn beperkt. Kleine bedrijven komen uit op een score van 75%, grote bedrijven op 77%.

* geen peiling in 2004
Bron: ERBO, Kamer van Koophandel

Figuur 7 Aandeel bedrijven (%) dat belemmeringen ervaart bij innovatie (2004 en 2007)

Sectoren

Veel detaillisten lopen tegen problemen aan bij innovatie

In West-Brabant ondervindt de detailhandel vaak problemen bij innovatie. In totaal geeft ruim 77% van de detaillisten aan belemmeringen te ondervinden. In de industrie en de dienstensector gaat het om 75%, de groothandel komt één

procentpunt lager uit. In de bouw (70%) liggen de drempels het laagste. Voor alle sectoren geldt dat het percentage in West-Brabant lager ligt dan gemiddeld in Brabant.

Vooraf chemie stuit op problemen bij innovatie

Wanneer op brancheniveau wordt ingezoomd, blijkt dat chemische bedrijven (83%) de meeste problemen ervaren bij innovatietrajecten. Ook de metaalindustrie (82%) en de 'overige industrie' (80%)

scores hoog. Branches als vervoer (73%), horeca (71%) maar vooral de voedings- en genotmiddelenindustrie (66%) en hout- en bouwmaterialenindustrie (63%) blijven onder het gemiddelde.

Gebrek aan tijd belangrijkste belemmerende factor bij innovatie

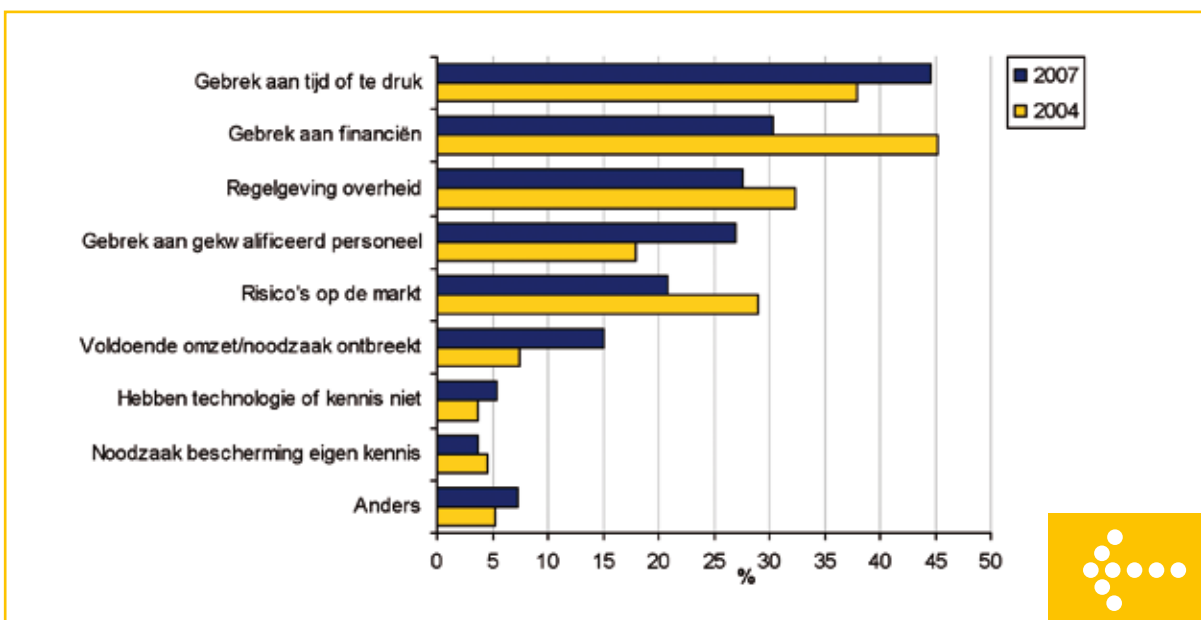
Bedrijven ervaren een gebrek aan tijd (of drukte) als belangrijkste belemmerende factor bij innovatie. Bijna 45% van de ondernemers in West-Brabant heeft dit als oorzaak opgegeven. Op de tweede plaats staat een gebrek aan financiën (30%), de

derde plaats is voor de regelgeving van de overheid (28%). Andere factoren die relatief veel worden genoemd zijn het gebrek aan gekwalificeerd personeel (27%) en de risico's op de markt (21%).

Stand van conjunctuur van invloed op innovatiebelemmeringen

Ten opzichte van 2004 heeft zich een aantal verschuivingen voorgedaan. De factor tijdgebrek is duidelijk belangrijker geworden (van 38% naar 45%). De hoogconjunctuur in 2007 in vergelijking met de laagconjunctuur in 2004 zal hier zeker een rol spelen. In tijden van hoogconjunctuur hebben bedrijven het gewoon drukker. Het gebrek aan financiën, in 2004 nog reden nummer één, is duidelijk minder vaak genoemd (van 45% naar 30%). Ook hier kan de gunstige economie, met als gevolg een betere financiële positie van bedrijven, invloed hebben.

Bovendien kan een soepelere houding van banken en de grotere beschikbaarheid van subsidies hier een positief effect hebben gehad. Een andere 'stijger' is de beschikbaarheid van gekwalificeerd personeel (van 18% naar 27%). Bedrijven hebben als gevolg van de krappe arbeidsmarkt steeds meer moeite om aan geschikt personeel te komen. Opvallend is verder dat de regelgeving van de overheid als minder belemmerend wordt ervaren en ook de risico's van de markt worden minder vaak genoemd.

Bron: ERBO, Kamer van Koophandel

Figuur 8 Aandeel (%) bedrijven dat belemmeringen ervaart bij innovatie per factor (2004 en 2007)

Belemmerende factoren zijn weinig regio specifiek

Wanneer de belemmerende factoren voor de verschillende regio's worden vergeleken, blijkt dat deze grotendeels overeenkomen. Er zijn geen grote regio specifieke factoren die innovatie belemmeren. Kleinere verschillen zijn er bijvoorbeeld op het gebied van 'regelgeving overheid', 'gebrek aan tijd of te druk' en 'voldoende omzet/

noodzaak ontbreekt'. Deze factoren liggen in West-Brabant een fractie lager dan gemiddeld in Noord-Brabant. De factor 'hebben technologie of kennis niet' ligt in West-Brabant iets hoger. Het gaat echter om een relatief kleine groep bedrijven die dit als probleem ervaart.

Gebrek aan gekwalificeerd personeel knelpunt voor grotere bedrijven

Uit een vergelijking van de resultaten van grote en kleine bedrijven blijkt dat de ranking van belemmerende factoren vergelijkbaar is. Er is één groot verschil. Grotere bedrijven hebben veel vaker last van een gebrek aan gekwalificeerd personeel dan kleinere bedrijven. Van de bedrijven

met meer dan 10 werkzame personen ervaart 41% dit als een probleem, bij de kleinere bedrijven is dat 24%. Verder blijkt dat grotere bedrijven de factor tijd vaker noemen. De kleine bedrijven geven vaker aan dat er voldoende omzet is of dat de noodzaak tot innovatie ontbreekt.

Factor	< 10 wp	> 10 wp	Totaal
	%	%	%
Gebrek aan tijd of te druk	43,2	50,9	44,6
Gebrek aan financiën	30,8	28,2	30,4
Regelgeving overheid	27,4	28,4	27,6
Gebrek aan gekwalificeerd personeel	24,0	40,7	27,0
Risico's op de markt	21,0	19,7	20,8
Voldoende omzet/noodzaak ontbreekt	15,7	11,9	15,0
Hebben technologie of kennis niet	5,1	7,3	5,5
Noodzaak bescherming eigen kennis	3,9	3,8	3,8
Anders	7,8	4,8	7,3

Bron: ERBO, Kamer van Koophandel

Tabel 5 Aandeel (%) bedrijven dat belemmeringen ervaart bij innovatie naar bedrijfsgrootte en per factor (2007)

Sectoren

Chemie en voedings- en genotmiddelenindustrie hebben veel last van regelgeving overheid

In alle sectoren staat een gebrek aan tijd op de eerste plaats. In de industrie (51%) wordt deze het meeste genoemd, door de detailhandel het minste (40%). Binnen de dienstensector geeft vooral de zakelijke dienstverlening (59%) aan weinig tijd te hebben voor innovatie. Bij de regelgeving van de overheid valt op dat deze door de detailhandel (30%) relatief veel als belemmerende factor wordt genoemd. Op brancheniveau hebben de voedings- en genotmiddelenindustrie (56%), de chemie (45%), de horeca (42%) en de logistieke sector (37%) het meeste last van de regelgeving. Opvallend is ook dat de logistieke bedrijven weinig hinder ondervinden door een gebrek aan financiën.

Van de bouwbedrijven heeft bijna 41% last van een gebrek aan gekwalificeerd personeel. In bijvoorbeeld de detailhandel (18%) ligt dit een stuk lager. Op brancheniveau hebben vooral de voedings- en genotmiddelenindustrie (43%), de textiel- en lederindustrie (43%), de metaalindustrie (36%) en de zakelijke dienstverlening (36%) knelpunten op dit gebied.

Voor de detailhandel (27%) vormen ook de risico's op de markt een belemmering bij innovatie. Dit geldt zowel voor de 'food' als de 'non-food'. Ook voor de groothandel (25%) kan dit een rem zijn op het innovatieve vermogen. In de bouw en de industrie (beide 15%) speelt deze factor maar in beperkte mate een rol.

Factor	Industrie	Bouw	Groothandel	Detailhandel	Dienstverlening	w.v. logistiek	Totaal
Gebrek aan tijd of te druk	51,0	46,2	40,6	39,5	48,9	42,0	44,6
Gebrek aan financiën	30,0	22,7	30,0	32,2	31,2	15,4	30,4
Regelgeving overheid	27,7	23,7	23,6	30,1	24,9	36,8	27,6
Gebrek aan gekwalificeerd personeel	30,7	40,7	29,9	17,9	29,4	28,0	27,0
Risico's op de markt	15,3	15,0	25,2	27,0	17,5	24,9	20,8
Voldoende omzet/noodzaak ontbreekt	17,2	17,2	12,9	11,4	16,8	15,8	15,0
Hebben technologie of kennis niet	8,1	9,1	7,3	5,3	3,9	3,9	5,5
Noodzaak bescherming eigen kennis	4,2	2,1	5,2	1,9	5,2	4,1	3,8
Anders	5,1	3,7	4,3	12,8	6,1	11,9	7,3

Bron: ERBO, Kamer van Koophandel

Tabel 6 Aandeel (%) bedrijven dat belemmeringen ervaart bij innovatie per factor en sector (2007)